

SUMARI

Com passa als contes	7
EL BOSC	11
El país dels ungrus.....	13
Les seves rutes	15
El mal caçador	21
Llops.....	23
Ànims com la pluja.....	25
Accidents.....	29
Havaneres.....	31
Castanyes torrades	33
L'amistat dels rèptils.....	35
Perdre l'esma.....	37
Atles.....	39
EL POBLE PETIT	41
El buit	43
Passos que no són meus	47
Caramel	51
Les vaques de Llucifer.....	53
Estrelles.....	55
La Muda.....	57
Piscina.....	59
Muntanyes tan blaves.....	61
Nevava a la lluna	63

Senyals al cel	65
Caçador.....	67
Deu ser hereditari.....	69
Gorres i barrets	71
Batalles perdudes	75
Puntualitat	77
Escolta la ràdio.....	79
Long John Silver compta els morts.....	81
El do.....	85
Per la carretera.....	87
Dalt dels pins.....	91
De franc	93
Aturat sota la pluja	95
Tothom dorm.....	99
EL CAMÍ	101
El seu dibuix	103
França és lluny	105
Seat 1400.....	107
Al tren	109
La felicitat dels dani.....	111
Al mar	113
Com passa als contes	119

COM PASSA ALS CONTES

COM PASSA ALS CONTES, AQUÍ TROBAREU un bosc profund, un poble petit i un camí per on la gent entra i surt de l'escena, de vegades com en un vodevil i de vegades com en una tragèdia. I, com passa als contes, també hi apareixen animals de tota mena, dones atrafegades, homes confosos i nens que s'ho miren tot.

El bosc profund

Als contes, les coses es compliquen quan els personatges s'endinsen al bosc. Hi corren el llop i el caçador. La bruixa hi té la barraca i el drac jau endormiscat dins la cova. Però el meu pare no tenia por del bosc. Era el seu cau, el lloc d'on venia i on tornava sempre en el vaivé d'una vida que va transcórrer entre el paleolític i el neolític. La meva mare, en canvi, des de petita sentia l'hostilitat de les boscúries i somiava incendis que netegessin les bardisses del món. Quan tenia sis anys va entrar a l'obaga de Divins agafada a la mà del seu pare, més espantada que la Caputxeta Vermella. No l'esperava el Llop. La portaven a veure el seu germà gran. Però no el va conèixer. A dins la rasa, il·luminat per la claror malalta de la lluna, semblava un ninot rosegat pels gossos. Des d'aquella nit la meva mare va enyorar les ciutats, on, segons havia sentit a dir, les llums no s'apagaven mai.

El poble petit

Entre el bosc i la ciutat hi havia Palà, una colònia industrial que van muntar de cop al final del segle XIX amb la finalitat de convertir bales de cotó en llençols i vestits. Era un poble tan petit que el podies dibuixar sencer si el mestre t'ho demanava. Els pisos dels treballadors i les botigues s'arregleraven al costat de la carretera. A la part baixa, vora el riu, s'alçava la fàbrica, una gran nau de tres pisos. Quan la xemeneia treia fum semblava un vaixell a punt de salpar. A la part alta, més a prop del cel, l'església i la casa de l'amo s'unien en un enorme edifici de color blanc, amb una teulada com la de les pagodes xineses. Palà no tenia postals però els seus jardins, que l'amo feia cuidar com un Versalles petit, van ser famosos als anys cinquanta, quan la gent de la comarca parlava amb admiració de *la colònia de les flors*. Els treballadors cobraven uns sous de misèria però filaven i teixien envoltats de roses i clavells, confortats pel seu perfum.

Nosaltres érem els carnissers: el pare i la mare, el tiet i la tieta, la meva cosina Alba i jo. Vivíem junts. No érem pas hippies. Semblàvem més aviat una seqüela de *Siete novias para siete hermanos* amb més feina i menys cançons. Quan em demanaven: “A qui estimes més?”, jo responia: “A tots quatre igual.” I no deia cap mentida. Sempre els vaig estimar igual, però per separat. Mai els vaig saber veure junts. Eren persones tan diferents com les races humanes que sortien a l'*Enciclopedia Álvarez*.

El camí

La carretera de Manresa a Cardona, que acompanyava el riu Cardener des dels temps dels romans, era l'agulla de la nostra brúixola. Els dies clars, si miraves cap amunt, les muntanyes del Cadí i el Pedraforca es retallaven al cel com un decorat dels Pastorets. A la dreta hi havia les colònies

de la vora del Llobregat, un territori desconegut que anomenàvem *l'altre riu*. A l'esquerra s'estenien uns boscos que no s'acabaven mai. Carretera avall ens esperaven Manresa i Barcelona amb els aparadors fulgurants i els hospitals amenaçadors. Quan el metge enviava un malalt avall la família ja podia encarregar les flors per al nínxol. No s'hi anava de qualsevol manera, *avall*. La gent es mudava. Per a bé o per a mal, era el nostre destí.

EL PAÍS DELS UNGRUS

SI A L'HORA DE SOPAR SORTIEN pel televisor negres tocant la trompeta o jugant a bàsquet, indis de la selva amazònica, esquimals d'anuncis de gelats o homes barbuts i escabellats, el meu pare deia "Deuen ser del país dels ungrus". Els ungrus eren tota la gent estranya. Entre cullerada i cullerada ens feia saber que pagaria molts diners, si en tingués, per poder viatjar fins al seu país, on s'imaginava que la gent no treballava, s'alimentava amb fruits del bosc i bèsties desconegudes i, si anaven mal dades, es menjaven els uns als altres. Estava convençut que els ungrus, a la seva manera, vivien prou bé.

Feia molts anys que el meu pare s'estava a la colònia. Havia deixat els ramats, que eren la seva vida, i havia acabat treballant de sereno a la fàbrica. No li agradaven les coses que ens agradaven a nosaltres. De la televisió només se'n mirava els reportatges sobre la vida dels animals, els partits de futbol i les pel·lícules de l'Oest, per veure córrer els cavalls. Els altres programes, segons ell, eren plens de mentides que ningú ben centrat s'hauria de creure. Però jo me les creia, aquelles mentides, i com més gran em feia més segur estava que el meu pare era un ungru que s'havia allunyat molt d'aquell país on la gent, a la seva manera, vivia prou bé.

LES SEVES RUTES

DEIA QUE MORIR-SE ERA COM ANAR al mercat de Cardona. Cada diumenge al matí hi anava, tant si plovia com si feia calor. I diries que Cardona l'esperava. No compto que haguessin obert les botigues i els bars sense ell. Li agradava passejar entre les parades de planter i vianda de l'hort, les cistelles de llenegues i fredolics, i barrejar-se amb els pagesos al carrer Major o davant del Firabar, homes callats que feien rotllanes amb les mans ficades a les butxaques o creuades al darrere, enmig de la riuada de gent. Feia anys que s'havia venut l'últim ramat però encara discutia amb els pagesos sobre els preus dels xais o del pinso, i semblava més interessat per la pesta africana dels porcs que per la seva malaltia.

El metge li havia dit que el càncer d'esòfag el mataria en quatre mesos i ell, que sempre m'aconsellava: "Als metges no te'ls creguis mai!", se'l va creure al peu de la lletra. Comptava els dies que li quedaven. "Si el diumenge has d'anar al mercat de Cardona és igual que agafis el cotxe de línia de les vuit que el de les deu."

Pujar a Cardona era la seva ruta més llarga. Les altres eren curtes. Cap al corral de les ovelles, la quadra de les vaques, els camps d'ordi, els trossos de trepadella i els horts. També cap a llocs boirosos on degollava xais i abatia vedells a cops de maça. Només havia baixat a Barcelona una vega-

da, quan es va casar. Anaven a Madrid en viatge de noces, però quan va ser davant de l'avió amb les maletes a la mà no hi va voler pujar. Li va fer por aquell ocellot amb la boca oberta que se'l volia emportar cap al cel.

* * *

Com si m'empenyés una ventada, surto de casa i agafo el camí que s'enfila fins a l'antic escorxador. El seu vedat. Obro la porta d'una empenta. No ha tingut mai pany. És una habitació de quatre metres per quatre folrada de rajoles blanques com un quarto de bany, plena de trastos vells: la premsa dels raïms coberta de teranyines, els bancs de fusta on matava els xais, la manxa de moto amb què els inflava abans d'espellar-los, sacs de pinso per als conills, ferros rovellats, galledes de plàstic. Dels ganxos que havien sostingut els animals morts ara en pengen aixades i arpiots, volants, una màquina d'ensulfatar, objectes metàl·lics amb formes arrodonides com insectes adormits. Encara hi són, una a tocar de l'altra, les ampolles de vi plenes de mongetes seques. Me n'havia parlat els últims dies. Dins de cada ampolla hi trobo un canut de fulls de diari enrotllats i lligats amb una goma. Els deslligo i en surten manyocs de bitllets.

Estenc una cadira de càmping que he trobat darrere la porta i m'hi assec. Fa anys que no s'hi mata cap bèstia, però l'escorxador encara conserva l'olor familiar de la sang. Una olor que em porta vint anys enrere, quan ell agafava la maça i jo sortia amb qualsevol excusa i em quedava a l'altra banda de la porta amb la ment en blanc fins que sentia els seus crits:

“On t'has ficat? Que ho hauré de fer jo tot sol?”

El vedell fa més de tres-cents quilos. El té estacat amb una corda. La seva mirada és del que sap que l'han de matar. El meu pare li fot un cop de maça al mig del cap. És un soroll sord, com si hagués picat sobre un buscall de fusta molla. L'animal no es mou, com si no s'hagués adonat

del que passa. Desconcertat, espera quatre o cinc segons abans d'ensorrar-se. Ara s'ha d'afanyar. Li lliga les potes del darrere amb una corda i entre tots dos l'alcem fins al sostre tibant-lo amb una politja. Mentre ell el degolla jo aguento una palangana sota el coll de l'animal i la canvio per una altra quan és plena de sang. Amb un ganivet prim i esmolat li obre el ventre sense fer força, com si dibuixés una línia de guix a la pissarra. Em fa pensar en el mestre, en la seva seguretat. Els budells surten enmig d'una bafarada calenta, els agafa amb un braçat i els tira dins d'una pastera. L'habitació s'omple de l'olor de la mort.

Els xais els degolla sobre un banc de fusta, els infla amb la manxa i els espella amb delicadesa, mirant de no foradar unes pells que estendrà a les golfes i quan siguin seques les vendrà a un marxant. En fan catifes. En tenim la casa plena. Caminem sobre un ramat de xais, cabres i vedells.

Tothom sap, a Palà, que la mort no li fa por. Per això quan algú la dinya corren a avisar-lo, abans i tot que al capellà. Té preparat un tauló de fusta per tragar els cadàvers fins al llit, des d'una vegada que va haver d'arrossegar un home gros com un armari des de la comuna, tibant-lo per sota les aixelles. Als morts els neteja, els afaita, els frega la cara amb *aftershave*, els pentina amb colònia i els posa el vestit més elegant que troba a l'armari.

“Els morts han de fer goig —diu—. Qui sap on van.”

No m'ha costat gaire trobar-la. Em poso la caixa de música a la falda i frego la tapa amb la mà: alliberat de la capa de pols, un vaixell de cuir repujat, ennegrit, navega contra la posta de sol. Obro la tapa i el vell mecanisme s'engrana, el corró dentat gira i fa saltar les llengüetes metàl·liques, que arrossegueu per l'habitació les notes rogalloses de “Candilejas”.

A dins la caixa hi ha tres havans mig deslligats i dos paquets d'Ideales, aquells cigarros que es consumien en una pluja de xàldigues que li deixaven les camises plenes

de petits forats. A sota trobo una foto en blanc i negre. És ell, quaranta anys més jove, sobre un camp de rostoll, entre dues ratlles de calç, amb les ulleres de sol posades, l'escopeta enganxada a la cara, les cames separades, el colze alçat, el dit fregant el gallet, el batec del cor alentint l'aire.

Desempaten. Tots dos han trencat els quinze plats i les escopetes treuen fum, la seva més perquè és un trasto vell al costat de l'arma sofisticada que porta el campió d'Espanya. Retrocedeixen un metro a cada plat i tots dos els van esbocinant. Hauria durat molt més la competició si el propietari d'una armeria de Manresa, que havia anat a caçar moltes vegades amb el meu pare, no li hagués dit a cau d'orella: "El segon premi és una caixa de música de cuir repujat. Pensa que si guanyes t'hauràs d'endur per força la copa de l'Ajuntament, un tros de ferro sense cap valor."

El plat li surt de cara, lent i pla com un sol. L'hauria pogut trencar amb un cop de roc, però li dispara els dos trets i el disc cau sencer darrere els canyissars. Explica que s'ha enlluernat. "Hauria de dur unes ulleres de sol com les teves", diu mirant el campió. I de seguida se'n va cap al remolc de tractor on estan exposats els trofeus. Es produeix un estrany silenci quan obre la caixa de música en aquell camp acabat de segar i sona "Candilejas", més lenta del compte, enmig d'una rotllana d'homes colrats, endurits pel sol. Aquell homenet que no arriba al metre setanta sembla un gegant amb la caixa de música sota el braç, caminant amb les cames molt obertes i les puntes dels peus mirant enfora, com un Xarlot rural que estigués a punt de posar-se a ballar.

* * *

No sembla ell, tan mudat. El vestit que es va comprar per la meua primera comunió no diu per un home que sempre anava brut de terra i amb la camisa arromangada,

foradada per les xàldigues d'uns cigarros de picadura que es desintegraven entre els seus llavis mentre parlava. Vull creure que un desconegut ha entrat a casa d'amagat i s'ha estirat damunt del seu llit. Només trenca el silenci el tic-tac del rellotge que brilla al seu canell esquerre. Crida l'atenció dels veïns que s'han anat acostant a veure'l i a donar-nos el condol.

Algú diu: "Traieu-li el rellotge", però jo m'entesto que se l'emporti com si m'hi anés la vida.

Els ajudo a baixar el taüt, que amb prou feines passa pel forat de l'escala. Un cotxe de color metal·litzat el porta fins al cementiri. El paleta obre el nínxol a cops de maceta. Enmig del terrabastall, només sento el tic-tac d'aquell rellotge matusser, amb l'esfera blanca i els números grossos perquè els pugui veure a la nit. Un rellotge que cada diumenge marcarà l'hora d'anar al mercat de Cardona.

No li farà cap nosa en un viatge tan llarg.

Al país dels ungrus ha rebut el LX Premi Recvll de Narració “Joaquim Ruyra”, 2024, patrocinat per Ràdio Marina. El jurat estava format per: Maria Mercè Roca (presidenta), Eloi Falguera, Josep Maria Fonalleras, Jordi Llavina, Laura Masmiquel, Mònica Rabassa, Francesc Robert, Salvador Roca i Maria Àngels Vázquez (secretària)

Amb la col·laboració de:

© del text: Jaume Capsada Coll, 2025
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S.L, 2025
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: febrer de 2025
ISBN: 978-84-1303-602-1
DL: L 15-2025
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L
www.bobala.cat

«**imprès a lleida**»

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.